

24 VI 2021:

7:00-7:45 Inaugural Mass in the **Gate of Dawn Chapel**, (Vilnius, Aušros Vartų g. 14)

14:30 The **House of Polish Culture in Vilnius** (Vilnius, Naugarduko g. 76)

Opening addresses:

Romuald BRAZIS, professor dr habil., President (rector) of the UNIVERSITAS STUDIORUM POLONA VILNENSIS

Wojciech STANKIEWICZ, professor dr, President of the Association of Polish Scientists of Lithuania

Eleonora KVAŠČEVIČIENĖ, MD, President of the Polish Medical Association of Lithuania

Artur LUDKOWSKI, MSc, LR Prime Minister's advisor, Director of the House of Polish Culture in Vilnius

Presentation intended to 40th anniversary of the Representative Song and Dance Ensemble of the Vilnius Region „Wileńszczyzna”:

Natalia SOSNOWSKA, MD, PhD, vocalist and choir conductor, director of the Ensemble. [see page 20]

WELCOME CONCERT OF THE ENSEMBLE.

Sectional meetings, Auditorium 305

Moderators: Bożena ZAWADZKA, dr habil., professor at the Jan Kochanowski University; Wojciech STANKIEWICZ.

Section 1:

15:30 - 15:45 Galina KAVALIAUSKIENĖ (online) [see page 4]

15:45 - 16:00 Simonas NOREIKIS (online) [see p. 4]

Section 2:

16:00 - 16:15 Jan B. DERĘGOWSKI (online) [see p. 4]

16:15 - 16:30 Romuald BRAZIS [see p. 5]

Section 3:

16:45 - 17:00 Henryka ILGIEWICZ [see p. 6]

17:00 - 17:15 Andrzej REMBALSKI [see p. 6]

17:15 - 17:30 Bronisława SIWICKA [see p. 7]

Discussion: 17:30 - 18:00

25 VI 2021 MORNING: The House of Polish Culture in Vilnius (Vilnius, Naugarduko g. 76)

Sectional meetings, Auditorium 305

Moderators: Romuald BRAZIS; Joanna ZEMLIK, PhD in health sciences, Jan Kochanowski University in Kielce.

Section 4:

9:30 - 9:45 Joanna LANGER (online) [see p. 8]

9:45 - 10:00 Joanna ZEMLIK [see p. 8]

10:00 - 10:15 Bogumiła LUBIŃSKA-ŻĄDŁO, Emilia MAŚLANKA, Bożena KOWALCZYK [see p. 9]

Section 5:

10:30 - 10:45 Monika TOMKIEWICZ [see p. 10]

10:45 - 11:00 Józef SZYŁEJKO [see p. 11]

11:00 - 11:15 Bogusław GRUŻEWSKI (online) [see p. 12]

Discussion: 11:15-11:45

25 VI 2021 AFTERNOON: The St. Moniuszko School of Fine Arts (Šalčininkai, Plento g. 5)

15:00 Zbigniew SIEMIENOWICZ, MD (surgery), director of the Hospital in Šalčininkai. Introduction to the local community health care status.

Welcome concert of the School of Fine Arts, and Exhibition of paintings by Zbigniew SIEMIENOWICZ

Sectional meetings

Moderators: Eleonora KVAŠČEVIČIENĖ; Bożena KOWALCZYK, PhD, the Podhale State Vocational University in Nowy Targ.

Section 6:

15:30 - 15:45 Wojciech STANKIEWICZ [see p. 13]

15:45 - 16:00 Agnieszka BUCZAK, Izabella ŁUKASIK, Anna WITEK [see p. 14, 19]

16:15 - 16:30 Beata GODOWSKA, Joanna ZEMLIK [see p. 15]

16:30 - 16:45 Bożena KOWALCZYK, Krystyna KAPUŚCIAK-CHOWANIEC, Bogumiła LUBIŃSKA-ŻĄDŁO [see p. 15]

16:45 - 17:00 Dominika ŻĄDŁO, Ewelina GICALA [see p. 16]

17:15 - 17:30 Bożena ZAWADZKA, Bożena KOWALCZYK, Bogumiła LUBIŃSKA-ŻĄDŁO [see p. 17]

17:30 - 17:45 Eugenijus G. Vasilevskis [see p. 17]

Discussion and refreshments: 17:45 - 19:30. Moderators: Romuald BRAZIS, Zbigniew SIEMIENOWICZ.

26 VI 2021: Sightseeing tour to Šiauliai and the Hill of Crosses

27 VI 2021: S. Shapshal Karaim Nation Museum (Trakai, Karaimų g. 22)

11:15 - 12:15 Moderator: Romuald BRAZIS.

Meeting and discussion with Dr. **Halina KOBECKAITĖ** (former President of the Karaim Culture Community of the Republic of Lithuania, Director General of the Department of National Communities in the Government of the Republic of Lithuania, Ambassador of the Republic of Lithuania in Estonia, Turkey, Azerbaijan, Uzbekistan and Finland, advocate of establishing the Association of Polish Scientists of Lithuania, participant of the First Multidisciplinary Conference on the Science and the Quality of Life).

Section 1:

GALINA KAVALIAUSKIENĖ, PhD

Universitas Studiorum Polona Vilnensis, Aguonų g. 22, LT-03212 Vilnius (Lithuania)

REMOTE LEARNING OF ENGLISH LANGUAGE DURING PANDEMIC AT THE THIRD AGE UNIVERSITY.

The year 2020 brought new challenges to teaching and learning in universities due to the global Covid-19 Pandemic. It was a hard year for many teachers of English language. Innumerable difficulties in professional and personal life increased the stress while teachers were struggling to survive with the least losses. The temporary measures for remote teaching / learning in spring 2020 extended until summer 2021 worldwide and seem unlikely to stop completely in the nearest future. This article aims at researching the Third Age University (TAU) students' attitudes to remote learning of English language for communication purposes. A survey was designed and administered to the learners of the TAU. Their responses were statistically processed by a means of the SPSS software. Statistical processing reveals whether observed differences in responses occur at random, i.e. are due to chance, or real and meaningful. The analysis of computation data might allow drawing conclusions about learning preferences, i.e. if remote learning is beneficial in comparison with traditional learning in the classroom. *Keywords:* remote learning, English language, attitudes to learning online, traditional learning, perceptions of difficulties. *UDC numbers:* 811.111

NUOTOLINIS ANGLŲ KALBOS MOKYMASIS PANDEMIJOS METU TREČIOJO AMŽIAUS UNIVERSITETE.

Šio tyrimo tikslas buvo nustatyti Trečiojo Amžiaus Universiteto klausytojų požiūrius į nuotolinį anglų kalbos mokymąsi. Tyrimui buvo sukurta speciali anketa, skirta išsiaiškinti respondentų požiūrius į nuotolinį mokymąsi ir palyginti juos su tradiciniu mokymusi auditorijoje. Rezultatai buvo analizuojami panaudojus SPSS programinę įrangą su tikslu palyginti atsakymus ir nustatyti kokiam mokymosi tipui – nuotoliniam ar tradiciniam – studentai teikia pirmenybę. Raktažodžiai: anglų kalbos mokymasis nuotoliniu metodu, studentų požiūrių palyginimas, sunkumų suvokimas.

Simonas NOREIKIS, MSc

Department of Finnish, Finno-Ugrian and Scandinavian Studies, Faculty of Arts, University of Helsinki, PL 4 (Yliopistonkatu 3) 00014 Helsingin yliopisto (Finland); e-mail: simonas.noreikis@helsinki.fi

STUDY PLAN FOR THE PhD THESIS "LAYERS OF THE FINNIC TOPONYMS IN LATVIA".

The topic of my PhD thesis is "Layers of the Finnic toponyms in Latvia". The aim is to sort Latvian toponyms presented as Finnic chronologically into layers and to separate from them toponyms which are formed by Finnic loanwords in Latvian and also toponyms which belong to Latvian-Estonian borderland adstrate. In the nowadays area of Latvia there have lived different Finnic tribes. Their languages became extinct in 19-20th centuries but they left their traces in the toponyms of Latvia. In the earlier research there are mentioned a lot of Latvian Finnic toponyms but their source language is not necessarily trustworthily explained. In my PhD thesis I am going to research Latvian toponyms of the following origins: Livonian (Proto-Livonian, Courland and Salaca), Leivu and Ludza. I am not going to research Kreevin toponyms due to a lack of sources. Livonian language is well documented and its development from Proto-Finnic to Proto-Livonian is known (Kallio 2016). Therefore Livonian toponyms can be divided into Proto-Livonian, Courland and Salatsa layers using historical phonetics method. Leivu language is a Southern Estonian dialect influenced by Livonian and its toponyms can be researched using historical phonetics method and comparing them to Livonian and Southern Estonian toponyms. Ludza is also a Southern Estonian dialect therefore its toponyms can be researched using the same methods. Latvian toponyms which have been formed by Finnic loanwords can be sorted out by the criteria of Balode (2015). The Latvian adstrate toponyms can be found comparing them to Latvian-Estonian borderland toponyms. The materials of the research can be found in the literature of the earlier research, the Dictionary of Latvian toponyms and databases (KNAB, VD). My PhD theses would bring new knowledge of the layers of Latvian Finnic toponyms and the time of their origin.

Section 2:

Jan B. DERĘGOWSKI, doctor of sciences, professor

University of Aberdeen, Scotland (United Kingdom); e-mail: j.b.deregowski@abdn.ac.uk

PROFESSOR KAZIMIERZ BARTEL ON THE VICISSITUDES OF PERSPECTIVE. This paper describes findings derived by Bartel from laboratory measurements. The geometrical construction used to transform these em-

irical data is not described, as such a description would lengthen the paper inordinately. Nor is the mathematical basis of the construction shown. Both are to be found in Bartel's seminal book. Kazimierz Bartel (1882-1941) was a university professor in Lwów, Poland. When the German army occupied Lwów, Bartel and 36 other academics were arrested, and 35 of them, including Bartel were murdered. Bartel's work on pictures was saved from oblivion by Franciszek Otto, his erstwhile assistant, and was published. The first volume is concerned with projective geometry and its role in art, architecture and photography. It treats on geometry of solids, as well as on their reflections and shadows. The second volume, after considering the principles of human vision, addresses various kinds of perspective and reports investigations referred to here. Of the final chapters, four contain systematic examinations of use of perspective, in antiquity and the Middle Ages, in Italy in the 15th and 16th centuries, in northern Europe, and in the 19th century, and one chapter is concerned with works on perspective published in the 16th and 17th centuries. Bartel's method of restitution is presented in the sixth chapter of the second volume. The present chapter is largely and shamelessly based on Bartel's far too little-known work. Like de la Gournerie a century earlier, Bartel cut through the cackle by resorting to the laboratory. *References:* Kazimierz Bartel. *Perspektywa Malarska*, F. Otto (Ed). vol. 1 in 1955, vol. 2 in 1958, P.W.N. Warszawa. Deręgowski, J.B., Shepherd, J. and Slaven, G.A. (1997). Sex differences on Bartel's task. *British Journal of Psychology*, 88, 637-651.

Romuald BRAZIS, habilitated doctor, professor

Universitas Studiorum Polona Vilnensis, Ağuonu g. 22, 03212 Vilnius (Lithuania); e-mail: adm@uspv.lt

THE DECEPTIVENESS OF THE PERCEPTION OF THE PLACE AND TIME OF EVENTS OBSERVED IN MOTION. When we stand on the ground, we see nearby flowers, houses, more distant trees, forests and hills on the horizon in their proper places. But all we need to do is move on and the flowers at the edge of the path will start slipping towards us, while the trees will remain almost motionless and the forests and hills on the horizon will start running away from us. We have the illusion that nobody and nothing has a permanent place: on our left the world seems to spin clockwise, and on our right - counterclockwise. Experienced, as if looking at ourselves from the heavens, our mind automatically transforms the deceptive perception of the movement of the surrounding bodies into awareness of our own movement on the earth plane. Nevertheless, even experienced people find it difficult to cope with the loss of the sense of time, place and movement while driving for too long in a car in a crowded city, or even more so during a storm at sea: psychosomatic reactions appear that bear the hallmarks of agoraphobia. The situation is saved by stopping, if possible, on solid ground, or the help of someone wise and experienced, who acts like a mother or father calming the child. If, as Ptolemy taught, the Earth was stationary in the center of the Universe, we would have no problems with the illusion of the changeability of places of things and events, because even being in motion on earth, we could always stop, "stop at the threshold" and see where the observed things and phenomena really are. But when Nicolaus Copernicus awoke from the blissful ancient sleep, humanity faced the necessity of navigating the Universe with no possibility of a stop: the Earth is in motion. Planets and stars as well. Comets - no doubt too. Where is their real place? How long do events last on them? The paper will attempt to answer the question on the basis of mathematical modeling. *Submitted:* 24 May, 2021.

ZWODNICZOŚĆ PERCEPCJI MIEJSCA I CZASU ZDARZEŃ OBSERWOWANYCH W RUCHU. Gdy stoimy na ziemi, widzimy pobliskie kwiaty, drzewa, domy, w oddali lasy i wzgórza na horyzoncie w stałych należnych im miejscach. Ale wystarczy nam ruszyć z miejsca, a kwiaty na obrzeżu ścieżki zaczną pomykać ku nam, podczas gdy dalsze drzewa pozostaną prawie nieruchome, a lasy i wzgórza na horyzoncie zaczną uciekać od nas. Mamy złudzenie, że nikt i nic nie ma stałego miejsca: po naszej lewej stronie świat wydaje się kręcić zgodnie z ruchem wskazówek zegara, a po prawej - przeciwnie do ruchu wskazówek zegara. Doświadczeni, jakby patrząc na siebie z niebios, swym umysłem automatycznie przetwarzamy zwodnicze postrzeganie ruchu otaczających ciał w świadomość własnego ruchu na planie ziemi. Niemniej nawet osobom doświadczonym trudno radzić z utratą poczucia czasu, miejsca i ruchu podczas zbyt długiej jazdy w aucie po zatłoczonym mieście lub tym bardziej podczas burzy na morzu: powstają psychosomatyczne reakcje, mające znamiona objawów agorafobii. Sytuację ratuje zatrzymanie się, jeśli to możliwe, na twardym gruncie lub pomoc kogoś mądrego i doświadczonego, który zachowuje się jak matka lub ojciec uspokajający dziecko. Gdyby, jak uczył Ptolemeusz, Ziemia była nieruchoma w centrum Wszechświata, nie mielibyśmy problemów ze złudzeniem zmienności miejsc rzeczy i zdarzeń, bo nawet będąc w ruchu na ziemi moglibyśmy zawsze się zatrzymać, „przystanąć na progu” i zobaczyć, gdzie obserwowane rzeczy i zjawiska są naprawdę. Ale gdy z błędnego snu antycznego obudził Mikołaj Kopernik, ludzkość stanęła przed koniecznością nawigowania we Wszechświecie nie mając możliwości przystanku: Ziemia jest w ruchu. Planety i gwiazdy również. Komety – bez wątplenia też. Gdzie jest ich prawdziwe miejsce? Jak długo na nich trwają zdarzenia? W referacie będą podane próby odpowiedzi na podstawie modelowania matematycznego.

Section 3:

Henryka ILGIEWICZ, habilitated doctor

Lithuanian Culture Research Institute, Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius, Lithuania; e-mail: ilgiewicz@mail.ru

„ŹRÓDŁA MOCY” - A MAGAZINE DEDICATED TO THE REGIONAL CULTURE OF THE LANDS OF THE FORMER GRAND DUCHY OF LITHUANIA. The magazine „Źródła Mocy” (Sources of Power) has been published in Vilnius in 1927-1931. A total of seven issues were printed. The members of the editorial board of the magazine were Walerian Charkiewicz, Mieczysław Limanowski, Tadeusz Łopalewski, Stanisław Pigoń, Wiktor Piotrowicz. The first editor-in-chief was Piotr Hniedziewicz, then Bolesław Źynda since 1929. The magazine included small-scale literary works or fragments of larger works, works from literary studies, ethnology, bibliography, information on cultural institutions and public organizations, and important events in the cultural life of Vilnius. The second issue of the magazine was mainly dedicated to the theme of the Gate of Dawn in Vilnius, which was related to the coronation ceremonies of the painting of the Our Lady in the chapel of the Gate of Dawn on July 2, 1927. The seventh issue of the magazine was dedicated to the solemn commemoration of the 350th anniversary of the founding of Vilnius University and the 10th anniversary of its restoration held on October 9-11, 1929. Keywords: Vilnius, regional culture, magazine publishing, magazine „Źródła Mocy”.

„ŹRÓDŁA MOCY” - CZASOPISMO WILEŃSKIE POŚWIĘCONE KULTURZE REGIONALNEJ ZIEM BYŁEGO WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO. Czasopismo „Źródła Mocy” wydawano w Wilnie w latach 1927-1931. Ogółem ukazało się siedem zeszytów. Do Komitetu Redakcyjnego wchodził: Walerian Charkiewicz, Mieczysław Limanowski, Tadeusz Łopalewski, Stanisław Pigoń, Wiktor Piotrowicz. Redaktorem odpowiedzialnym najpierw był Piotr Hniedziewicz, od roku 1929 – Bolesław Źynda. Na łamach czasopisma ukazywały się niedużej objętości utwory literackie lub fragmenty większych utworów, artykuły i notatki z dziedziny literaturoznawstwa, etnologii, bibliografii. Informowano o instytucjach i społecznych organizacjach kultury oraz najważniejszych wydarzeniach w życiu kulturalnym Wilna i Wileńszczyzny. Zeszyt drugi prawie w całości był poświęcony tematyce ostrobramskiej, co było związane z uroczystą koronacją obrazu Matki Boskiej w Kaplicy Ostrej Bramy w Wilnie (2 lipca 1927 r.), zaś zeszyt siódmy – uroczystym obchodom 350-tej rocznicy założenia i 10-tej rocznicy wskrzeszenia Uniwersytetu Stefana Batorego (9-11 października 1929 r.). *Słowa kluczowe:* Wilno, kultura regionalna, czasopiśmiennictwo, czasopismo „Źródła Mocy”.

„ŹRÓDŁA MOCY” - BUVUSIOS LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS ŽEMIŲ REGIONINEI KULTŪRAI SKIRTAS ŽURNALAS. Žurnalas „Źródła Mocy” (Jėgos šaltiniai) buvo leidžiamas Vilniuje 1927-1931 metais. Iš viso išėjo septyni numeriai. Žurnalo redakcinio komiteto nariais buvo Walerian Charkiewicz, Mieczysław Limanowski, Tadeusz Łopalewski, Stanisław Pigoń, Wiktor Piotrowicz. Atsakingo redaktoriaus pareigas ėjo Piotr Hniedziewicz, nuo 1929 metų – Bolesław Źynda. Žurnale buvo spausdinami nedidelės apimties literatūros kūriniai arba fragmentai didesnių kūrinių, darbai iš literatūrologijos, etnologijos, bibliografijos, pateikiama informacija apie kultūros įstaigas ir visuomenines organizacijas, svarbius įvykius Vilniaus kultūros gyvenime. Antras žurnalo numeris didžia dalimi pašvęstas Vilniaus Aušros Vartų tematikai, kas buvo susiję su esančio Aušros Vartų koplyčioje Dievo Motinos paveikslo karūnavimo išskilmėmis 1927 m. liepos 2 dieną. Septintasis žurnalo numeris skirtas Vilniaus universiteto 350-ųjų įkūrimo ir 10-ųjų atkūrimo metinių išskilmingam paminėjimui 1929 m. spalio 9-11 dienomis. *Raktažodžiai:* Vilnius, regioninė kultūra, žurnalų leidyba, žurnalas „Źródła Mocy”.

Andrzej REMBALSKI, PhD in humanities, retired former lecturer at Wsztechnica Świętokrzyska and the University of Business in Kielce

Postal address: 25-356 Kielce (Poland) ul. F. Chopina 17 m. 73; e-mail: a.rembalski@vp.pl

ARTISTIC ACTIVITIES OF IRENA BYRSKA AND TADEUSZ BYRSKI IN WILNO AND KIELCE. Irena Byrska (1901-97) and Tadeusz Byrski (1906-87), husband and wife, were famous theatre actors and directors. In the interwar period, Irena Byrska performed in theatres in Riga and Wilno. Since 1929, Tadeusz Byrski was an employee of the Polish Radio Station in Wilno and had a significant influence on the shape of its artistic programme. Since 1925 he was affiliated with the „Reduta” theatre in Wilno Pohulanka and its theatre stage in Grodno. It was the first theatre – laboratory in Poland, established by Juliusz Osterwa and Mieczysław Limanowski. In the years 1937-1939 Tadeusz Byrski was the main director of the Polish Radio in Wilno. In the interwar period, Irena and Tadeusz actively participated in the cultural life of Wilno, including activities of the well-known social club „Smorgonia”. In the postwar period, Irena and Tadeusz initially worked in theatres in Opole and Toruń. Then, from 1952 to 1959, they were associated with Stefan Źeromski Theatre in Kielce, where

Tadeusz Byrski was the director and Irena Byrska was the artistic director. Irena Byrska also managed the Theatre Study educating young actors at the theatre. At that time, it was the only institution of this type in the country. The activities of this institution were recognized in the theatre community in Poland. The theatre in Kielce, under the direction of Byrski, was one of the best local theatres in Poland. Tadeusz Byrski was a member of the „Krzywe Koło” Club (Crooked Circle Club) operating in Warsaw in the years 1955-1962. Irena and Tadeusz were signatories of the appeal of 64 scientists, writers and journalists to the authorities of communist Poland to engage in dialogue with the striking workers. During the martial law, Irena Byrska actively participated in the activities of the opposition. Irena Byrska and Tadeusz Byrski were outstanding actors and devoted patriots who played a key role in the development the cultural life of Wilno and other cities, especially Kielce. *Key words: theatre, actor, director. UDC number: 792.*

DZIAŁALNOŚĆ ARTYSTYCZNA IRENY I TADEUSZA BYRSKICH W WILNIE I KIELCACH. Małżeństwo Irena (1901-1997) i Tadeusz (1906-1987) Byrscy byli znanymi aktorami i reżyserami teatralnymi. Irena w latach międzywojennych występowała w teatrach w Rydze i Wilnie. Tadeusz od 1929 r. był pracownikiem Rozgłośni Polskiego Radia w Wilnie i miał znaczny wpływ na kształt jego programu artystycznego. Od 1925 r. był związany z teatrem „Reduta” na wileńskiej Pohulance oraz jego sceną w Grodnie. Był to pierwszy na ziemiach polskich teatr-laboratorium założony przez Juliusza Osterwę i Mieczysława Limanowskiego. W latach 1937-1939 Tadeusz był głównym reżyserem Polskiego Radia w Wilnie. W latach międzywojennych Byrscy uczestniczyli aktywnie w życiu kulturalnym Wilna, m. in. w działalności znanego klubu towarzyskiego „Smorgonia”. W okresie powojennym małżonkowie pracowali początkowo w teatrach w Opolu i Toruniu. Następnie, od 1952 r. do 1959 r. byli związani z teatrem im. Stefana Żeromskiego w Kielcach, w którym Tadeusz pełnił funkcję dyrektora, a Irena była kierowniczką artystyczną i prowadziła również utworzone przy teatrze Studium Teatralne kształcące młodzież aktorską. Była to wówczas jedyna tego typu placówka w kraju. Jej działalność cieszyła się uznaniem w środowisku teatralnym w Polsce. Teatr kielecki pod kierownictwem Byrskich był jednym z najlepszych teatrów lokalnych w Polsce. T. Byrski był członkiem Klubu Krzywego Koła działającego w Warszawie w latach 1955-1962. Razem z małżonką byli sygnatariuszami apelu 64. uczonych, pisarzy i publicystów skierowanego do władz komunistycznej Polski o podjęcie dialogu ze strajkującymi robotnikami. Irena podczas stanu wojennego czynnie uczestniczyła w działaniach ówczesnej opozycji. Irena i Tadeusz Byrscy byli wybitnymi aktorami, gorącymi patriotami którzy zapisali piękne karty w życiu kulturalnym Wilna i innych miast, a szczególnie Kielc. *Słowa klucze: teatr, aktor, reżyser. Numer UKD: 792*

Bronisława SIWICKA, MD internist, in 1980-2005 head of the Internal Medicine Department at the University Hospital "Red Cross" in Vilnius, since 1993 long-term president of the Polish Medical Association in Lithuania *Naugarduko 76, 03202 Vilnius (Lithuania); e-mail: polmedlitwa@hotmail.com*

FATHER PRELATE JÓZEF OBREMSKI (1906-2011) – THE SPIRITUAL FATHER OF THE VILNIUS REGION. Józef Obrembski was born on March 19, 1906 in the village of Skarzyn Nowy in the diocese of Łomża in a lowly noble, deeply religious family of Justyn Wincent Obrembski and Anna née Kołaczkowski. At the age of 19, after graduating from the gymnasium in Ostrów Mazowiecka, he left for Wilno, where he entered the Theological Seminary, and later at the Faculty of Theology of the Stefan Batory University (USB). On June 12, 1932, the Metropolitan of Wilno granted him the priesthood and sent him to work in Turgiele, in the Soleczniki municipality of the voivodship Wilno, where he worked for 18 years. In 1950, he was expelled from the parish in Turgieliai by the communist authorities. At that time, Bishop Kazimeras Paltarokas sent Fr. prelate to the parish of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Maišiagala, where he served for over 60 years. Serving in word and deed God, people and the Fatherland is the most precious legacy of the earthly life of the priest prelate. He loved the Church and lived it. He was a Great Man, Priest, Pole and social worker. He was a legend during his lifetime. Living in a modest house, he welcomed the most important church and state dignitaries. He was recognized by local, church and state authorities for his attitude and activity. Several books were devoted to the prelate Józef Obrembski.

KSIĄDZ PRAŁAT JÓZEF OBREMSKI (1906-2011) – OJCIEC DUCHOWY WILEŃSZCZYŹNY. Józef Obrembski urodził się 19 marca 1906 roku we wsi Skarzyn Nowy w diecezji łomżyńskiej w drobnoszlacheckiej, głęboko religijnej rodzinie Justyna Wincenta Obrembskiego i Anny z domu Kołaczkowskich. W wieku 19 lat, po ukończeniu gimnazjum w Ostrowiu Mazowieckiej, wyjechał do Wilna, gdzie wstąpił do Seminarium Duchownego, później na Wydział Teologiczny Uniwersytetu Stefana Batorego (USB). 12 czerwca 1932 r. metropolita wileński udzielił mu święceń kapłańskich i skierował go do pracy w Turgielach, w rejonie Solecznickim na Wileńszczyźnie, gdzie pracował przez 18 lat. W 1950 roku został wygnany z parafii w Turgielach przez władze komunistyczne. Wówczas Ksiądz biskup Kazimeras Paltarokas skierował ks. prałata do parafii Wniebowzięcia

Najświętszej Maryi Panny w Mejszagole, gdzie pełnił posługę duszpasterską ponad 60 lat. Służenie słowem i czynem Bogu, ludziom i Ojczyźnie jest najcenniejszym dziedzictwem ziemskiego życia ks. prałata. Kochał Kościół i żył nim. To był Wielki Człowiek, Kapłan, Polak i społecznik. Już za życia był legendą. Mieszkając w skromnym domku, przyjmował najważniejszych dostojników kościelnych i państwowych. Za swoją postawę i działalność ks. prałat doczekał się uznania ze strony władz miejscowych, kościelnych i państwowych. Księdzu prałatowi Józefowi Obremskiemu poświęcono kilka książek: „Żywot jak słońce”, spisał i opracował Jan Sienkiewicz, Wilno 1996; „Księga Pamiątkowa na 100 rocznicę urodzin Księdza Prałata Józefa Obremskiego”, red. Jan Sienkiewicz, Mejszagola 2006; „Wielcy ludzie Wileńszczyzny. Józef Obremski. Kapłan według serca Bożego: Księga pamiątkowa dedykowana w roku kapłańskim Księdzu Prałatowi Józefowi Obremskiemu”, red. Daniel Dzikiewicz, Jerzy Witkowski, Wilno 2010; „Drogowskazy ks. prałata Józefa Obremskiego – wiara, nadzieja, miłość”, Muzeum ks. prałata Józefa Obremskiego, Wilno 2016; Publikacja Bronisławy Siwickiej „Ksiądz Prałat Józef Obremski (1906-2011) – Ojciec Duchowy Wileńszczyzny” w książce „Kultura Polska na Litwie”, wydawnictwo KUL, Lublin 2021 r.

Section 4:

Joanna LANGER, PhD

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Katowicach, im. sierżanta Grzegorza Załogi, ul. Bartosza Głowackiego 10, 40-052 Katowice (Poland)

MARIA SKŁODOWSKA-CURIE: A BIOGRAPHICAL SKETCH OF A FEMINIST FIGHTING FOR WOMEN'S RIGHTS, A WORLD-CLASS SCIENTIST, A WIFE AND A MOTHER. Maria Skłodowska – being a double Nobel laureate, can undoubtedly be called the Polish woman of all times. Her life and scientific achievements in the unfavorable times for women's education could be an inspiration for many people. The consistency with which she faced all adversities amazed the world. Despite growing up in not very wealthy family, coming from a country which was not on the map of Europe at that time, living in Warsaw which was considered to be the cultural and scientific outskirts of Europe, Skłodowska achieved all her goals due to her diligence. Together with her husband Pierre Curie, they formed an extraordinary duo, joined by a passion for physics, but also by love for Poland. After Pierre's death, she was the first woman to receive the title of professor at the Sorbonne and took up the chair of physics. Skłodowska was repeatedly awarded for her contribution to science and promoting Poland's return to the map of Europe. *Keywords:* Skłodowska-Curie, biography.

MARIA SKŁODOWSKA-CURIE: SZKIC BIOGRAFICZNY FEMINISTKI WALCZĄCEJ O PRAWA KOBIEC, NAUKOWCA ŚWIATOWEJ KLASY, ŻONY I MATKI. Marię Skłodowską – podwójną noblistkę bez wątpienia można nazwać Polką wszechczasów. Jej życie i osiągnięcia naukowe w czasach nieprzyjaznych dla kształcenia kobiet mogłyby być inspiracją dla wielu osób. Konsekwencja, z jaką stawiała czoła wszystkim przeciwnościom losu zadziwiła świat. Wywodząca się z niezbyt zamożnej rodziny, z kraju którego nie było na mapie ówczesnej Europy, mieszkając w Warszawie uważanej za obrzeża kulturalne i naukowe Europy, swoją pracowitością osiągnęła wszystkie założone sobie cele. Wraz z mężem Piotrem tworzyli niezwykły duet, połączony zarówno pasją do fizyki, ale również miłością do Polski. Po śmierci Piotra, jako pierwsza kobieta otrzymała tytuł profesora Sorbony i objęła katedrę fizyki. Wielokrotnie odznaczana za zasługi dla nauki i propagowania przywrócenia Polski na mapę Europy. *Słowa kluczowe:* Skłodowska-Curie, biografia.

Joanna ZEMLIK, PhD in health sciences

Gabinet Stomatologii Dziecięcej, ul. Prosta 37, 35-371 Kielce; Uniwersytet Jana Kochanowskiego, ul. Krakowska 11, 25-001 Kielce (Poland); e-mail: zemlik@kielce.com.pl

COMPETENCY SUPPORT FOR WOMEN SERVING A SENTENCE OF IMPRISONMENT WITH CHILDREN IN THE IMPLEMENTATION OF MATERNAL DUTIES. Motherhood is a special form of social relationships that are realized throughout life. In the Polish penitentiary system, with the consent of the court, the mother may serve the sentence of imprisonment together with the child. The presence of a child is considered to be a strong factor motivating a mother to rehabilitate - to restore to society a valuable member of the community, respecting the legal order. The borderline age for a child to be in prison isolation is when he or she reaches the age of three. Maternity duties performed in special environmental conditions are subject to a multifaceted social assessment, resulting in rigorous supervision over the quality of childcare. The research was carried out in the Prison in Krzywaniac – one of two penitentiary units in Poland where mothers serve a sentence of imprisonment with children up to the age of three. The aim of the study was to assess the conditions for the

implementation of maternal duties, supported by competences by officers of the Prison Service, through the prism of standard indicators of children's health. *Received: May 19, 2021*

WSPARCIE KOMPETENCYJNE KOBIET ODBYWAJĄCYCH KARĘ POZBAWIENIA WOLNOŚCI WRAZ Z DZIEĆMI W ZAKRESIE REALIZACJI OBOWIĄZKÓW MACIERZYŃSKICH. Macierzyństwo jest szczególnie formą relacji społecznych, realizowanych przez całe życie. W polskim systemie penitencjarnym, za zgodą sądu matka może odbywać karę pozbawienia wolności razem z dzieckiem. Obecność dziecka uważana jest za silny czynnik motywujący matkę do resocjalizacji - przywrócenia społeczeństwu wartościowego członka społeczności, szanującego porządek prawny. Granicznym wiekiem przebywania dziecka w warunkach izolacji więziennej jest ukończenie trzeciego roku życia. Obowiązki macierzyńskie realizowane w szczególnych warunkach środowiskowych poddawane są wieloaspektowej ocenie społecznej, skutkującej rygorystycznym nadzorem nad jakością sprawowania opieki nad dzieckiem. Badania prowadzono w Zakładzie Karnym w Krzywańcu – jednej z dwóch jednostek penitencjarnych w Polsce, w których matki odbywają karę pozbawienia wolności wraz z dziećmi do trzeciego roku życia. Celem pracy była ocena warunków realizacji obowiązków macierzyńskich, wspomaganych kompetencyjnie przez funkcjonariuszki Służby Więziennej, poprzez przyzmat standardowych wskaźników zdrowia dzieci. *Otrzymane: 19-05-2021.*

Bogumiła LUBIŃSKA-ŻĄDŁO¹, PhD; **Emilia MAŚLANKA**¹, MSc; **Bożena KOWALCZYK**^{1,2}, PhD

¹ Instytut Zdrowia, Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu, ul. Kokoszków 71, 34-400 Nowy Targ (Poland); ² Rehabilitacja-Edukacja Bożena Kowalczyk, Zubrzyca Dolna 52, 34-484 Zubrzyca Górna (Poland); e-mail: bogumiła.lubinska@interia.pl; emila.s1996@interia.pl; kowalczyk-bożena@wp.pl

THE OCCUPATIONAL BURNOUT AMONG HEALTH CARE EMPLOYEES IN THE COVID-19 PANDEMIC PERIOD. Introduction.

The rapid increase in requirements at workplaces resulting from the Covid-19 pandemic resulted in a significant increase in psychological and physical burden for health care workers. The appearance of the burnout syndrome and its differentiation from ordinary fatigue, stress or depression results from three symptoms: emotional exhaustion, depersonalization and a reduced sense of personal accomplishments. Burnout may result from prolonged exposure to stress related to work conditions or non-work-related factors.

The aim. The aim of the study was to identify the burnout syndrome among physiotherapists working in a sanatorium during the Covid-19 pandemic and its conditions related to the level of quality of life and factors related to the performed work.

Material and methods. The research was carried out on a sample of 110 physiotherapists working in health resorts in Krynica-Zdrój. For the purposes of the study, the diagnostic survey method was considered the best research method. The measurement instruments were the standardized WHOQOL-BREF quality of life questionnaire and the Ch. Maslach's Burnout Inventory (MBI). A significance level of 0.05 was adopted for all tests.

Results. The results of the research revealed a statistically significant correlation between the occupational burnout index and the level of general assessment of the quality of life of the physiotherapists ($p = 0.000$).

The research confirmed a statistically significant correlation between the symptoms characteristic of occupational burnout and remuneration ($p = 0.003$), the atmosphere in the team ($p = 0.000$) and the assessment of workplace conditions ($p = 0.000$).

Conclusions. The research confirmed that the indicators of occupational burnout in physiotherapists are significantly related to the level of their quality of life and factors related to the performed work. A higher level of occupational burnout results in a lower level of quality of life, which has a negative impact on the performance of professional duties. It is advisable to continue research on occupational burnout among physiotherapists related to the impact of this phenomenon on the quality of rehabilitation care and patient safety. *Keywords:* work-related burnout, Christina Maslach's Burnout Inventory, physiotherapists. *UDC:* 30, 37. *Report type:* research report.

ZJAWISKO WYPALENIA ZAWODOWEGO WŚRÓD PRACOWNIKÓW OCHRONY ZDROWIA W OKRESIE PANDEMII COVID-19. Wprowadzenie.

Gwałtowny wzrost wymagań na stanowiskach pracy wynikający z pandemii Covid-19 spowodowały znaczny przyrost obciążeń psychologiczno-fizycznych dla pracowników ochrony zdrowia. O pojawieniu się syndromu wypalenia zawodowego i różnicowaniu go od zwykłego zmęczenia, stresu czy depresji stanowią trzy symptomy: wyczerpanie emocjonalne, depersonalizacja oraz obniżone poczucie dokonań osobistych. Wypalenie wynikać może z długotrwałego narażenia na stres, który ma związek z warunkami panującymi w pracy lub czynnikami pozazawodowymi.

Celem pracy była identyfikacja zespołu wypalenia zawodowego wśród fizjoterapeutów pracujących w sanatorium w czasie pandemii Covid-19 oraz jego uwarunkowań związanych z poziomem jakości życia i czynnikami związanymi z wykonywaną pracą.

Materiał i metody. Badania przeprowadzone były na próbie 110 fizjoterapeutów pracujących w lecznictwie uzdrowiskowym w Krynicy-Zdroju. Dla potrzeb pracy za najlepszą metodę badawczą uznano metodę sondażu diagnostycznego. Instrument pomiaru stanowił standaryzowany kwestionariusz oceny jakości życia WHOQOL-

BREF oraz Kwestionariusz Wypalenia Zawodowego - Ch. Maslach Burnout Inventory (MBI). We wszystkich testach przyjęto poziom istotności 0,05. **Wyniki.** Wyniki badań ujawniły występowanie istotnej statystycznie zależności pomiędzy wskaźnikiem wypalenia zawodowego a poziomem ogólnej oceny jakości życia fizjoterapeutów ($p=0,000$). Badania potwierdziły istotną statystycznie zależność pomiędzy symptomami charakterystycznymi dla wypalenia zawodowego a wynagrodzeniem ($p=0,003$), atmosferą w zespole ($p=0,000$) czy oceną warunków miejsca pracy ($p=0,000$). **Wnioski.** Badania potwierdziły, że wskaźniki wypalenia zawodowego u fizjoterapeutów są istotnie związane z poziomem jakości ich życia oraz z czynnikami związanymi z wykonywaną pracą. Wyższy poziom wypalenia zawodowego skutkuje niższym poziomem jakości życia co negatywnie wpływa na wykonywanie obowiązków zawodowych. Wskazane jest dalsze prowadzenie badań nad wypaleniem zawodowym wśród fizjoterapeutów związanego z wpływem tego zjawiska na jakość opieki rehabilitacyjnej i bezpieczeństwo pacjentów. *Słowa kluczowe:* wypalenie związane z pracą, Kwestionariusz Wypalenia Zawodowego Christiny Maslach, fizjoterapeuci, jakość życia. *UKD:* 30,37. *Typ komunikatu:* raport z badań.

Section 5:

Monika TOMKIEWICZ, dr hab.

Biuro Badań Historycznych IPN Warszawa; e-mail: Monika.Tomkiewicz@ipn.gov.pl

NOWE WNIOSKI I USTALENIA DO TEMATU ZBRODNI PONARSKA 1941-1944. W 2008 r. nakładem wydawnictwa Instytutu Pamięci Narodowej ukazała się książka „Zbrodnie w Ponarach 1941-1944”. Publikacja ta została bardzo dobrze przyjęta i oceniona zarówno w Polsce jak i poza jej granicami. Od tego czasu systematycznie prowadziłam badania w archiwach polskich, litewskich, niemieckich i austriackich uzupełniając i weryfikując informacje zawarte w publikacji. W maju bieżącego roku ukończyłam pracę nad wydaniem drugim poprawionym i uzupełnionym książki. Ukaże się ona jesienią 2021 r. również nakładem wydawnictwa IPN-u. Do rąk czytelników oddam publikację poszerzoną o rozdział dotyczący ratowania społeczności żydowskiej przez polskich sąsiadów. Dużo miejsca poświęciłam również ocenie postępowań karnych przeciwko członkom wileńskiego Sonderkommando prowadzonych w różnych porządkach prawnych. Jednak za jedną z najistotniejszych kwestii uważam uzupełnienie listy ofiar narodowości polskiej o 52 nowe nazwiska. Tym samym znamy już tożsamość 405 zamordowanych w Ponarach Polaków. W okresie II Rzeczypospolitej Ponary (zwane Jagiellonów) były miejscowością wypoczynkową pracowników PKP. W czasie okupacji sowieckiej w 1940 roku powstała tu podziemna baza paliw dla zaopatrzenia lotniska w Chazbijewiczach. Wykopano pięć okrągłych 5-metrowych dołów ze skośnie biegnącymi ścianami. Po wkroczeniu Niemców, w czerwcu 1941 r., baza została ogrodzona i zaminowana. Teren usytuowany był 12 km od Wilna skąd szybko można było dowieźć ciężarówkami lub koleją skazańców z więzienia na Łukiszkach oraz przeprowadzić kolumny ludności żydowskiej z obu wileńskich gett. Przygotowane doły posłużyły Niemcom za masowe groby. Egzekucje w Ponarach rozpoczęły się w lipcu 1941 r. i trwały do lipca 1944 r. Plutony egzekucyjne wystawiał wileński oddział specjalny Sonderkommando (Ypatingas Burys) zwany przez Polaków „szaulisami”. W latach 1941-1944 stracono w Ponarach około 70 tys. obywateli polskich pochodzenia żydowskiego, 2 tys. członków podziemia, duchowieństwa i inteligencji polskiej, 4 tys. jeńców radzieckich oraz około 40 Romów. Największą egzekucję w Ponarach przeprowadzono 21 października 1941 r., kiedy to w czasie likwidacji małego getta uśmiercono 15 tys. osób. Przed egzekucją ofiary oczekiwały na rozstrzelanie w jednym z dołów. Wartownicy formowali 10-12-osobowe grupy i doprowadzali je do krawędzi dołu. Ofiary zwykle stawiano plecami do plutonu i twarzą do dołu. W dniach 5, 12, 13 maja 1942 r. w Ponarach rozstrzelana została kilkudziesięcioosobowa grupa polskiej młodzieży ze Związku Wolnych Polaków. Wiosną 1943 r. zabito, osoby związane z konspiracyjnym pismem „Niepodległość”. Zginęły tam również czołowe postaci ze świata nauki i kultury – aresztowani w nocy z 16 na 17 września 1943 r. jako zakładnicy i rozstrzelani następnego dnia m.in.: dziekan Wydziału Lekarskiego USB prof. Kazimierz Pelczar i prof. skarbowości Mieczysław Gutkowski. Od grudnia 1943 do czerwca 1944 r. prowadzona była akcja zacieraniu śladów egzekucji pod kierownictwem Sonderkommando 1005. Zwłoki wydobywali i palili głównie więźniowie narodowości żydowskiej. Od sierpnia 1944 r. na miejscu straceń pracę ekshumacyjną prowadziła radziecka Nadzwyczajna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich. Później został zorganizowany symboliczny pogrzeb ofiar zwany „mitingiem”. Od września 1944 r. rozpoczęły się procesy sprawców tej zbrodni przed radzieckimi organami wymiaru sprawiedliwości.

Józef SZYŁEJKO, Captain of the Great Shipping, Engineer, President of the Main Board of the Society of Friends of Vilnius and the Vilnius Region, ul. Gagarina 34/36, 87-100 Toruń (Poland)

CODES OF POPULATION IN LITHUANIA – HISTORICAL OUTLINE. In the current year, 2021, the third Census of the People is taking place in Independent Lithuania. For the first time, it was not carried out by enumerators, but data on nationality were taken from official registers. Initially, the Census was to last until February 17, but as a result of protests by representatives of national minorities, mainly the Electoral Action of Poles in Lithuania and the Union of Christian Families, it was extended until February 28. It is estimated that 20 percent of Lithuanian citizens did not declare their nationality in the official registers. Lithuanian residents could confirm their nationality with the help of a special questionnaire on the website of the Department of Statistics. Unfortunately, despite the appeals of Polish organizations, mainly the Union of Poles in Lithuania, a very small percentage of the Polish population completed the questionnaire. In this situation, the Main Board of the Union of Poles in Lithuania adopted a resolution to conduct a social Census of the Polish Population in Lithuania for internal purposes. More than 800 social interviewers have applied to achieve this goal, carrying out the traditional method of conducting a social census in Lithuania of residents declaring Polish nationality. Needless to say, how the percentage of the Polish population among the Lithuanians is of great importance, among others in the functioning of Polish schools and institutions. In this situation, it is appropriate to look back and trace what the Censuses of Lithuania looked like in the past.

SPISY LUDNOŚCI NA LITWIE – ZARYS HISTORYCZNY. W bieżącym, 2021 roku, w Niepodległej Litwie trwa trzeci Powszechny Spis Ludności. Po raz pierwszy nie został on przeprowadzony przez rachmistrzów, ale dane o narodowości zostały pobrane z urzędowych rejestrów. Początkowo Spis miał trwać do 17 lutego, lecz na skutek protestów przedstawicieli mniejszości narodowych, głównie Akcji Wyborczej Polaków na Litwie i Związku Chrześcijańskich Rodzin został przedłużony do 28 lutego. Szacuje się, że w rejestrach urzędowych 20 procent obywateli Litwy nie zadeklarowało swojej narodowości. Mieszkańcy Litwy mogli potwierdzić swoją narodowość przy pomocy specjalnej ankiety na stronie internetowej Departamentu Statystyki. Niestety, mimo apeli polskich organizacji, głównie Związku Polaków na Litwie, bardzo mały procent ludności polskiej wypełnił ankietę. W tej sytuacji Zarząd Główny Związku Polaków na Litwie podjął uchwałę o przeprowadzeniu społecznego Spisu Ludności Polskiej na Litwie do celów wewnętrznych. Do realizacji tego celu zgłosiło się ponad 800 społecznych ankietów, którzy tradycyjną metodą przeprowadzają społeczny Spis Ludności na Litwie mieszkańców deklarujących narodowość polską. Nie trzeba podkreślać, jak procentowy udział ludności polskiej wśród mieszkańców Litwy ma wielkie znaczenie m.in. w funkcjonowaniu polskich szkół i instytucji. W tej sytuacji wypada spojrzeć wstecz i prześledzić jak wyglądały Spisy Ludności na Litwie w przeszłości. Pierwszy Spis Ludności na terenach leżących w granicach współczesnej Litwy, po zajęciu tych obszarów w wyniku klęski armii rosyjskiej w czasie I Wojny Światowej, przeprowadziły okupacyjne niemieckie władze wojskowe. Wojska Niemieckie zajęły Wilno 3 września 1915 roku i już na przełomie lat 1915/1916 przeprowadziły Spis Ludności, faworyzując narodowość litewską. Wzbudziło to niepokój wśród ludności polskiej w Wilnie i na terenach okupowanych przez armię niemiecką i zachęciło do działania. Ten czas wspomina słynny marynista Kapitan Karol Borchardt we wspomnieniach „Kapitan własnej duszy”, wydanych pod redakcją E. Ostrowskiej, Gdynia 2007. „Wkrótce dom Karola zaczął żyć spisem ludności, organizowanego przez Niemców. Wyniki tego spisu miały być pomocne w proklamowaniu państwa litewskiego, pod protektoratem niemieckim. W tym celu Niemcy rozpoczęli akcję propagandy separatystycznej, faworyzując tych, którzy podawali się za Litwinów. Wywołało to kontrakcje ze strony Polaków. Zarządzony przez Niemców spis miał się odbyć w komisariatach milicji, w których urzędnikami byli dobrzy znajomi domu Karola, a w jednym z nich pracowała jego matka. Ona to opracowała i wydała książeczkę „ Czy wiesz, kim jesteś?”. Pieczęcie w komisariatach posłużyły jako skrytki do przechowywania tej książeczki, a otrzymywali ją wszyscy, którzy stawili się w wyznaczonym dniu do spisu. Sprawa wyszła na jaw. Matka i Ojczym 19 czerwca 1916 roku zostali aresztowani i osadzeni w wileńskim więzieniu na Łukiszkach. Spis pokazał polskość tych Ziemi. W Wilnie Polaków było 50,15 %, Żydów 43,5 %, a tylko 2,6 % Litwinów i 1,36 % Białorusinów, resztę stanowili Rosjanie, Niemcy i inni. Litwini i Białorusini zakwestionowali wyniki tego spisu. Ale chyba okupacyjne władze niemieckie, popierające powstanie Państwa Litewskiego, nie fałszowały statystyki na korzyść Polaków? Pierwszy powszechny Spis Ludności na Litwie został przeprowadzony 17 września 1923 r. Wykazał on, że Litwę Kowieńską (bez Kłajpedy) zamieszkiwało 2 028 971 mieszkańców. Według tego spisu Polaków było na Litwie rzekomo tylko 65 599 osób. Przeprowadzony w tym czasie przez Polski Komitet Wyborczy spis ludności polskiej wykazał 202 026 osób narodowości polskiej. Natomiast według obliczeń mieszkającego na Litwie Kowieńskiej w pierwszej połowie lat 20, Prof. Władysława Wielhorskiego, Polaków było wówczas w państwie litewskim 240 000. Tym samym stanowili 10 % ludności kraju (J. Ochmański). Podczas okupacji niemieckiej w czasie II Wojny Światowej w latach 1941- 1944, okupa-

cyjne władze niemieckie przeprowadziły Spis Ludności w październiku 1942 roku m.in. w Wilnie. Jak i podczas spisu ludności w marcu 1916 r. w czasie I Wojny Światowej, Niemcy faworyzowali osoby podające narodowość litewską. Wspomina o tym Kazimierz Czyrkowski, mieszkaniec Wilna, w swojej książce „Wspomnienia Wilnianina 1925-1946”, Gdańsk 2009: „W tym czasie (październik 1942 r.) przeprowadzono rejestrację wszystkich obywateli – mieszkańców Wilna. Po prostu był to rodzaj spisu powszechnego. Miasto podzielono na rejony. Nasz rejon znajdował się na ulicy Wielkiej, w pobliżu Poczty Głównej. Należało się zgłosić, zaś urzędnik wypełniał kwestionariusz. Od razu wręczano Laikinas asmens Liudijimas (Tymczasowy dowód tożsamości). Duży nacisk kładziono na narodowość. Przed podpisaniem kwestionariusza, kilkakrotnie mi mówiono: Jesteś Litwinem – Tu esi Lietuvis, a ja odpowiedziałem: Nie, ja jestem Polakiem – Ne, aš esu Lenkas. Nareszcie otrzymałem dowód tożsamości i z wpisem narodowość: Polak – Lenkas. W trakcie spisu narodowość polską zadeklarowało 71 % mieszkańców Wilna. Po II Wojnie Światowej w wyniku ustaleń jałtańskich ok. 70 000 polskich mieszkańców Wilna opuściło swoje ukochane Miasto, jak również większość mieszkańców Ziemi Wileńskiej i część polskich mieszkańców Litwy Kowieńskiej. Pozostali Polacy stali się obywatelami Litwy Sowieckiej. W czasach sowieckich Litwa uczestniczyła w czterech Ogólnozwiązkowych Spisach Ludności, które wykazały, że w 1959 roku, czyli po zakończeniu masowej migracji Polaków z Litwy, republikę zamieszkiwało 230 107 Polaków, w 1970 r. 240 03 osoby narodowości polskiej, a w 1979 r. 247 022 Polaków. Ostatni Spis Ludności na Litwie Sowieckiej odbył się w 1989 roku. Narodowość polską zadeklarowało wówczas 257 994 mieszkańców Litwy, co stanowiło 7 % mieszkańców Litwy. Pierwszy Spis Ludności w Niepodległej Litwie odbył się w 2001 roku. Wykazał on, że na Litwie zamieszkiwało 234 989 Polaków, co stanowiło 8,92 % ludności Litwy. Według danych kolejnego Spisu Powszechnego z 2011 r. narodowość polską zadeklarowało 200 317 mieszkańców Litwy, co stanowiło 6,6 % ludności Litwy. W 2003 roku Sejm RL dokonał zmiany prawa i zdecydował, że rubryka o narodowości zostanie usunięta z litewskich paszportów. Sejm RL 10 lipca 2014 r. przyjął poprawkę do Ustawy o paszporcie, która wprowadziła możliwość wpisania w paszporcie narodowości po złożeniu przez obywatela wniosku. Ustawa z 2003 r. skomplikowała przejrzystość deklarowania narodowości. Dlatego, podczas aktualnego Spisu Ludności w bieżącym 2021 r. potrzebna jest społeczna kontrola Spisu Ludności, tak jak to było w 1923 r. podczas Spisu Ludności na Litwie Kowieńskiej. Źródła: Kałuski, M. Litwa Kowieńska - tam była Polska, Melbourne – Toruń, 2021. Czyrkowski, K. Wspomnienia Wilnianina, Gdańsk 2009. Ostrowska, E. Kapitan Własnej Duszy, Gdynia 2007. Wielhorski, W. Polska i Litwa. Stosunki wzajemne w biegu dziejów, Londyn, 1947. Ochmański, J. Historia Litwy, Wrocław, 1982.

Bogusław GRUŻEWSKI, professor, habilitated doctor
Lithuanian Centre for Social Sciences, A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius, Lithuania;
e-mail: Boguslavas.gruzevskis@dsti.lt

DEMOGRAPHIC AND SOCIAL CHANGES AND PERSPECTIVES OF VILNIUS REGION. Sociodemographic changes in Lithuania have an appropriate impact on the situation of the inhabitants of the Vilnius Region and on changes among individual national groups. The total population of Lithuania decreased from over 3.5 million from 1990 to up to 2.7 million in 2021. The number of inhabitants of Polish nationality has decreased from almost 260,000 to less than 200,000. The number of inhabitants of Russian nationality has decreased from almost 350,000 up to about 160 thousand (almost twice as much as Polish nationality). In the total population of Lithuania, the percentage of Poles decreased from 7% in 1989 to 5.7% in 2020 (of Russians from 9.4% to 4.5%, respectively). The population of Poles in Lithuania shows a clear tendency of an aging population (the situation of Russians is slightly worse in this respect, as the percentage of people aged 65+ is higher). In economic terms, the local governments of the Vilnius Region, being agricultural regions, have always been and remain less developed in relation to the national average, especially the Šalčininkai and Švenčionys regions. When assessing the situation on the labor market, we will not notice such great differences, because the entire Vilnius Region actively uses the economic and social structures of the Vilnius agglomeration as the most developed part of the country. The decreasing number of representatives of national minorities in Lithuania does not diminish the topicality of many related issues. Many ethnic values (use of the mother tongue, teaching in the mother tongue, etc.) still remain an important element of the national identity. According to the data from the research [1] of national minority groups in 2015 (Poles and Russians), for the representatives of the surveyed population, the following are of great importance: 1) that their children attend school in their mother tongue (66% and 69%); 2) that their children learn their mother tongue at school with teaching in Lithuanian (69% and 71%); 3) possibility to use the mother tongue in everyday life (76.2% and 85%); 4) the opportunity to participate in cultural events in their mother tongue (71% and 81%); 5) maintaining the customs of one's nationality, tradition and culture (77% and 87%). In the Polish group, only 3.4% of the respondents indicated that they do not speak Lithua-

nian, while in the Russian group this percentage was 8.3%. The Lithuanian government constantly monitors the situation in the Vilnius Region, looking for more effective means of managing the existing opportunities and supporting the socioeconomic initiatives of local municipalities. Key words: national minorities, Vilnius Region, demographic changes, ethnic values. *References:* [1] Lietuvoje gyvenančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėties tyrimas, LSTC, Vilnius, 2015.

ZMIANY SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE ORAZ PERSPEKTYWY ROZWOJU WILEŃSZCZYZNY. Zmiany społeczno-demograficzne na Litwie mają odpowiedni wpływ na sytuację mieszkańców Wileńszczyzny oraz na zmiany wśród poszczególnych grup narodowościowych. Ogólna liczba mieszkańców Litwy od 1990 r. do 2021 r. zmniejszyła się od ponad 3,5 mln. do 2,7 mln. Liczba mieszkańców polskiej narodowości zmniejszyła się od prawie 260 tys. do mniej niż 200 tys. Liczba mieszkańców rosyjskiej narodowości zmniejszyła się z prawie 350 tys. do około 160 tys. (prawie dwukrotnie bardziej niż narodowości polskiej). W ogólnej liczbie mieszkańców Litwy odsetek Polaków zmniejszył się od 7% w 1989 r. do 5,7% w 2020 r. (Rosjan odpowiednio od 9,4% do 4,5%). W populacji Polaków Litwy wyraźna jest tendencja starzenia się ludności (sytuacja Rosjan jest nieco gorsza pod tym względem, ponieważ odsetek osób w wieku 65+ jest wyższy). Pod względem gospodarczym samorządy Wileńszczyzny, będąc rejonami rolniczymi, zawsze były i pozostają mniej rozwinięte w stosunku do średniej krajowej, zwłaszcza rejon Solecznicki i Święciański. Oceniając sytuację na rynku pracy, już tak wielkich różnic nie zauważymy, ponieważ cała Wileńszczyzna aktywnie korzysta z gospodarczo-społecznych struktur aglomeracji Wilna, jako z najbardziej rozwiniętej części kraju. Zmniejszająca się liczba przedstawicieli mniejszości narodowych na Litwie, nie zmniejsza aktualności wielu kwestii z tym związanych. Wiele wartości etnicznych (korzystanie z języka ojczystego, nauczanie w języku ojczystym, etc.) nadal pozostaje ważnym elementem tożsamości narodowej. Według danych badań grup mniejszości narodowych w 2015 r. (Polacy i Rosjanie), dla przedstawicieli badanej populacji, wielkie znaczenie ma: 1) aby ich dzieci uczęszczały do szkoły w ich ojczystym języku nauczania (66% i 69%); 2) aby ich dzieci uczyły się języka ojczystego w szkole z nauczaniem w języku litewskim (69% i 71%); 3) możliwość posługiwać się językiem ojczystym w życiu codziennym (76,2% i 85%); 4) możliwość uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych w ich ojczystym języku (71% i 81%); 5) zachowanie obyczajów swojej narodowości, tradycji i kultury (77% i 87%). W grupie polskiej tylko 3,4% respondentów wskazało, że nie mówi po litewsku, w grupie rosyjskiej odsetek ten wyniósł 8,3%. Rząd Litwy stale monitoruje sytuację na Wileńszczyźnie, szukając bardziej efektywnych środków zagospodarowania istniejących możliwości oraz wspierając społeczno-gospodarcze inicjatywy lokalnych samorządów.

Section 6:

Wojciech STANKIEWICZ, PhD, Professor

Center for Physical Sciences and Technology, Saulėtekio 3, LT-02300 Vilnius, (Lithuania); e-mail: wstan62@gmail.com

EFFECT OF SHORT PULSED ELECTRIC FIELD ON BIOLOGICAL CELLS. Electroporation is a technique that uses micro to milliseconds electric pulses to create pores in the cell membrane, thus allowing molecules that, due to their physical and/or chemical properties, would normally not be able to cross the cell membrane, to enter the cell. When a cell is exposed to an electric field, the electric potential difference across insulating membrane changes (induced transmembrane voltage) and this superimposes a physiological resting transmembrane voltage. This voltage creates pores in the cell membrane. These techniques are an effective method for improving conventional procedures such as used in chemotherapy (treatment of cancer), gene transfer (gene insertion in cells), microbiological inactivation in food preservation and the extraction of intracellular compounds. For example, in electrochemotherapy, the combination of chemotherapy and electroporation of tumors, the effects of drugs that usually show little cytotoxicity are greatly increased. The opening of pores in the cell membrane allows the chemotherapeutic agent to enter the cell at greater, more effective concentration and exert its cytotoxic action killing the target cell. One of the research areas of our department is food pasteurization. Acid whey, also known as sour whey is a byproduct of manufacturing process of acidic dairy products such as cottage cheese or strained yoghurt. Nowadays consumers pay a major attention to food quality as well as health benefits therefore healthier options. As a result, food manufacturers are interested in possibilities to reprocess production byproducts such as sweet and acid whey by using pulsed electric field. Other field of interest is processing of budding yeast. This yeast is one of the most well studied and understood eukaryotic organisms. It is an irreplaceable component in the food industry, where it is used in the preparation of fermented foods and beverages and in the pharmaceutical and biotechnology sectors, where it is used for the production of recombinant proteins. In addition, it is also a highly useful organism for theoretical and practical modelling. Efficiency of PEF treatment usually depends on the electric field strength, pulse length, pulse number and pulse shape.

Therefore, the main goal of all these investigations is to analyze how these parameters effect on yeast processing and to develop technological protocols for various applications. Key words: electroporation, pulsed electric field, food pasteurization.

Agnieszka BUCZAK, habilitated doctor; **Izabella ŁUKASIK**, habilitated doctor, professor; **Anna WITEK**, PhD
Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 20-004, ul. Narutowicza 12 (Poland);
email: abuczak@poczta.umcs.lublin.pl; izabella.lukasik@poczta.umcs.lublin.pl; anna.witek@poczta.umcs.lublin.pl

OSOBISTE UWARUNKOWANIA AKCEPTACJI ZAŻYWANIA ŚRODKÓW PRZECIWBÓLOWYCH DOSTĘPNYCH BEZ RECEPTY PRZEZ MŁODYCH DOROSŁYCH. Główna teza. Statystyki dotyczące zażywania leków przeciwbólowych z grupy OTC są alarmujące. Szkodliwość nieuzasadnionego stosowania leków skłania do poszukiwania uwarunkowań takiego stanu rzeczy. Interesującym problemem badawczym są zasoby osobiste – w obecnych badaniach wskazano na poczucie własnej skuteczności, pozytywną orientację przyszłościową oraz umiejscowienie kontroli bólu – które mogą być swoistym uwarunkowaniem takiego postępowania. **Celem badań** stało się określenie zależności między wyodrębnionymi zasobami, a akceptacją zażywania środków przeciwbólowych. **Metoda.** Posłużono się sondażem diagnostycznym. Grupę badanych stanowi 252 młodych dorosłych w wieku 17-26 lat, w tym 183 kobiety i 69 mężczyzn. Poczucie własnej skuteczności uważane jest za cechę osobowościową. Oczekiwanie skuteczności wiąże się z kontrolą własnego działania. Do badania poziomu własnej skuteczności wykorzystano Skalę Uogólnionej Własnej Skuteczności GSES R. Schwarzera, M. Jarusalema, Z. Juczyńskiego. Pozytywna orientacja przyszłościowa jest w znacznym stopniu odpowiedzialna za adaptacyjne funkcjonowanie. Jest połączeniem samooceny, satysfakcji z życia i optymizmu, co przekłada się na realizację celów i jakość życia. Dla rozpoznania nasilenia tej cechy u badanych użyto polskiej wersji nowej skróconej Skali Orientacji Pozytywnej w adaptacji M. Łaguny, P. Olesia i D. Filipiuk. Prawdopodobnie to głównie oczekiwanie bólu skłania do uruchomienia strategii związanej z pokonaniem bólu przy użyciu środków przeciwbólowych. Do rozpoznania umiejscowienia kontroli bólu użyto Kwestionariusza Przekonań na Temat Kontroli Bólu BPCQ Suzanny Skevington w adaptacji Zygryda Juczyńskiego. Określono akceptację zażywania środków przeciwbólowych dostępnych bez recepty. W tym celu przygotowano autorski kwestionariusz, w którym w wyniku analizy czynnikowej wyłoniono 3 podskale: 1) przekonanie, że nie warto cierpieć z powodu bólu, należy zastosować środek przeciwbólowy; 2) świadomość szkodliwości leków, często stosowanych w sposób nieuzasadniony; 3) nawykowe stosowanie leków. Obliczono współczynniki rzetelności Alfa Cronbacha. Dla całej skali $\alpha = 0,684$ (8 pozycji), dla I podskali $\alpha = 0,700$ (2 pozycje), dla II podskali $\alpha = 0,534$ (3 pozycje), dla III podskali $\alpha = 0,593$ (3 pozycje). **Postawiono pytania badawcze:** Kto sięga częściej po środki przeciwbólowe, kobiety czy mężczyźni? Czy umiejscowienie kontroli bólu ma znaczenie dla sięgania po środki przeciwbólowe? Czy poziom poczucie własnej skuteczności ma znaczenie dla zażywania leków przeciwbólowych? Czy pozytywna orientacja przyszłościowa może w jakiś sposób przyczynić się do zażywania środków przeciwbólowych z grupy OTC? **Wykorzystano testy** statystyczne programu SPSS - PS Imago PRO 6.0: korelacje tau- b-Kendalla, test różnic Krusala-Wallisa, Manna-Whitneya oraz tabele krzyżowe. **Wyniki.** 1. Po środki przeciwbólowe dostępne bez recepty sięgają częściej kobiety niż mężczyźni. 2. Kontrola bólu ma znaczenie dla posiłkowania się środkami przeciwbólowymi. 2.1. Wewnętrzne umiejscowienie kontroli bólu o niskim nasileniu zwiększa prawdopodobieństwo zażywania środków przeciwbólowych z grupy OTC; występowanie przekonania, że cierpienie spowodowane bólem należy zwalczać zażyciem środka przeciwbólowego; zwiększa prawdopodobieństwo nawykowego stosowania środków przeciwbólowych, często kierowanego np. reklamą. 2.2. Osoby odczuwające ból w przypadkowych sytuacjach niezbyt często sięgają po środki przeciwbólowe, nie deklarują potrzeby sięgania po leki w przypadku cierpienia wywołanego bólem i nie sięgają po lek nawykowo. 3. W grupie osób o niskim i przeciętnym poziomie własnej skuteczności znajduje się najwięcej osób o niskim poziomie świadomości zagrożeń płynących z nieuzasadnionego korzystania z leków przeciwbólowych z grupy OTC. 4. Wśród osób o niskim i przeciętnym poziomie orientacji pozytywnej jest najwięcej osób o niskim poziomie świadomości zagrożenia zdrowia stosowaniem środków przeciwbólowych w sposób nieuzasadniony. **Wnioski.** 1. Warto wzmacniać poczucie własnej skuteczności w procesie edukacji. 2. Zwiększyć świadomość konieczności stosowania leków przeciwbólowych z rozważą i ostrożnością i tylko w sytuacjach uzasadnionych. 3. Ograniczyć medialną ekspozycję reklam środków przeciwbólowych z grupy OTC. 4. Ograniczyć dostępność środków przeciwbólowych, wydawanych bez recepty, prowadząc sprzedaż leków tylko w aptekach. *Właściwe dyscypliny (ASJC):* Education - 3304; Health (social sciences) - 3306. *Typ komunikatu:* raport z badań. *Bibliografia:* Zamroczynska, M. (2018). Zażywanie leków OTC przez dzieci i młodzież. *Studia Prawnicze KUL*, 4(76). <https://doi.org/10.31743/sp.4717> Weiner, M., Tokarska-Rodak, M., Bida, A. (2019). Stosowanie leków przeciwbólowych w różnych grupach wiekowych z uwzględnieniem relacji międzypokoleniowych. *Rozprawy Społeczne*, 13(1), 72-79. <https://doi.org/>

10.29316/rs.2019.09 Łukasik, I.M., Witek, A., Buczak, A. (2009) Stosowanie leków przeciwbólowych przez młodzież licealną – uwarunkowania, Wydawnictwo UMCS: Lublin.

Beata GODOWSKA¹, student; **Joanna ZEMLIK**², PhD in health sciences

¹ Studenckie Koło Naukowe Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Uniwersyteckie Centrum Stomatologii, ul. Binieckiego 6, 02-091 Warszawa; ² Gabinet Stomatologii Dziecięcej, ul. Prosta 37, 35-371 Kielce; Uniwersytet Jana Kochanowskiego, ul. Krakowska 11, 25-001 Kielce (Poland); e-mail: beata_godowska@wp.pl; zemlik@kielce.com.pl

A CHILD WITH INTELLECTUAL DISABILITIES IN A DENTIST'S OFFICE. Many publications from around the world indicate that the oral cavity health of people with disabilities is worse than that of healthy people. Dental care provided to the children with disabilities requires a high level of knowledge and skills that will allow for establishing cooperation with both parents - through constant education and motivation to implement beneficial health behaviours influencing the health of the oral cavity, as well as with the child in whom preventive and treatment activities will be carried out. The purpose of the study is to draw attention to the differences in the work of the dental team with a patient with intellectual disabilities. **Keywords:** intellectual disability, oral cavity health, children and adolescents, cooperation with a carer/guardian.

DZIECKO Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ W GABINECIE STOMATOLOGICZNYM.

W wielu publikacjach pochodzących z różnych stron świata wskazuje się na gorszy stan zdrowia jamy ustnej osób z niepełnosprawnościami niż obserwowany u osób zdrowych. Opieka stomatologiczna realizowana u obciążonych dzieci wymaga wysokiego poziomu wiedzy i umiejętności, które pozwolą na nawiązanie współpracy zarówno z rodzicami - poprzez stałą edukację i motywację do wdrażania korzystnych zachowań zdrowotnych wywierających wpływ na zdrowie jamy ustnej jak również z dzieckiem, u którego realizowane będą czynności profilaktyczne i lecznicze. Celem pracy jest zwrócenie uwagi na odmienności w pracy zespołu stomatologicznego z pacjentem z niepełnosprawnością intelektualną. **Słowa kluczowe:** niepełnosprawność intelektualna, zdrowie jamy ustnej, dzieci i młodzież, współpraca z opiekunem. *Otrzymane:* 24-05-2021.

Bożena KOWALCZYK^{1,2}, PhD; **Krystyna KAPUŚCIAK-CHOWANIEC**¹, MSc; **Bogumiła LUBIŃSKA-ŻĄDŁO**¹, PhD

¹ Instytut Zdrowia, Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu, ul. Kokoszków 71, 34-400 Nowy Targ (Poland); ² Rehabilitacja-Edukacja Bożena Kowalczyk, Zubrzyca Dolna 52, 34-484 Zubrzyca Górna (Poland); e-mail: kowalczyk-bozena@wp.pl; emila.s1996@interia.pl; bogda_alina@o2.pl

MOTION ACTIVITY AND THE OCCURRENCE OF SPINE PAIN IN ADULTS. Introduction. Spine pain syndromes are one of the more common ailments that are referred to as a civilization disease. The causes of problems related to the loco-motor system are a sedentary lifestyle, improper nutrition, widespread use of stimulants, and drug abuse. Physical activity can be differently considered and divided into categories. In the literature on the topic, one can find a division into physical activity connected with: leisure, housework, work and active transport. The right amount of physical activity is one of the basic factors responsible for health. **The aim.** The aim of the study was to assess the level of physical activity in adults living in Poland. **Material and methods.** The study included a sample of 134 people. For the purposes of the study, the diagnostic survey method was considered the best research method. The measuring instrument was the Polish version of the International Physical Activity Questionnaire (IPAQ) as well as the pain index questionnaire according to Laitinen. A significance level of 0.05 was adopted for all tests. **Results.** The research confirmed a statistically significant relationship between the number of days associated with physical activity and back pain symptoms. There was a significant correlation between pain intensity ($p = 0.050$), pain frequency ($p = 0.028$) and restriction of physical activity ($p = 0.005$) with the number of days actively associated with walking. **Conclusions.** As the number of days of walking activity increases, the pain lessens. The greater the number of days of physical activity, the lower the pain intensity, the frequency of taking painkillers and the reduction of physical activity. **Keywords:** International Physical Activity Questionnaire, Laitinen Pain Index, motor activity, adulthood. *UDC:* 30, 37. *Report type:* research report.

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA A WYSTĘPOWANIE DOLEGLIWOŚCI BÓLOWYCH KRĘGOSŁUPA U OSÓB W OKRESIE DOROSŁOŚCI. Wprowadzenie. Zespoły bólowe kręgosłupa to jedne z częściej pojawiających się dolegliwości, które są określane mianem choroby cywilizacyjnej. Przyczynami problemów związanych z układem ruchu są sedentaryjny tryb życia, nieprawidłowe odżywianie, powszechne stosowanie używek a także nadużywanie leków. Aktywność fizyczna może być różnie rozpatrywana i dzielona na kategorie. W literaturze przedmiotu można znaleźć podział na aktywność fizyczną: w czasie wolnym, prace domowe, pracę zawodową oraz aktywny transport. Odpowiednia ilość aktywności ruchowej jest jednym z podstawowych czynników odpowiadających za zdrowie. **Cel pracy.** Celem pracy była ocena poziomu aktywności ruchowej osób w okresie

dorosłości mieszkających w Polsce. **Materiał i Metody.** Badania przeprowadzone były na próbie 134 osób. Dla potrzeb pracy za najlepszą metodę badawczą uznano metodę sondażu diagnostycznego. Instrument pomiaru stanowił Międzynarodowy Kwestionariusz Aktywności Fizycznej (IPAQ) – wersja polska a także kwestionariusz wskaźnika bólu wg Laitinena. We wszystkich testach przyjęto poziom istotności 0,05. **Wyniki.** Badania potwierdziły istotną statystycznie zależność pomiędzy ilością dni związanych z aktywnością ruchową a dolegliwościami bólowymi kręgosłupa. Stwierdzono istotny związek nasilenia bólu ($p=0,050$), częstotliwości występowania bólu ($p=0,028$) oraz ograniczenia aktywności ruchowej ($p=0,005$) z liczbą dni aktywnie związanych z chodzeniem. **Wnioski.** Wraz ze wzrostem liczby dni aktywności związanej z chodzeniem maleją dolegliwości bólowe. Im większa ilość dni aktywności ruchowej tym mniejsze nasilenie bólu, częstotliwość zażywania środków przeciwbólowych oraz ograniczenie aktywności ruchowej. *Słowa kluczowe:* Międzynarodowy Kwestionariusz Aktywności Fizycznej, kwestionariusz wskaźnika bólu wg Laitinena, aktywność ruchowa, okres dorosłości. *UKD:* 30,37. *Typ komunikatu:* raport z badań.

Dominika ŻADŁO ¹, student; **Ewelina GICALA** ², MSc

¹ Akademia Ignatianum w Krakowie (Poland); ² Instytut Zdrowia, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, ul. Staszica1, 33-300 Nowy Sącz (Poland); e-mail: dominika.zadlo@interia.pl; chelmeckaewelina@interia.pl

ACCEPTANCE OF DISEASE AND ITS RELATION TO THE QUALITY OF LIFE. Introduction. Hip and knee endoprosthesis undoubtedly aims at improving the quality of life and its comfort. The decision to use it is made when previously applied methods of treatment have not brought the expected results. Patients who decide to undergo endoprosthesis have a chance to improve their life comfort, become independent and return to normal functioning in society. **The aim.** The aim of this study was to evaluate the quality of life and acceptance of disease in patients after hip and knee endoprosthesis. **Material and methods.** The study involved 80 patients of the Department of Trauma and Orthopaedic Surgery and the Department of Rehabilitation in the Independent Public Health Care Centre in Brzesko. The method was a diagnostic survey using questionnaire techniques. The research tools were the author's questionnaire and the Illness Acceptance Scale - AIS adapted by Z. Juczyński, WHOQOL-BREF quality of life scale adapted by Krystyna Jaracz and Health Status Questionnaire - HAQ. A significance level of $p<0.05$ was adopted in all tests. The SPSS 25 program was used in the statistical analysis. **Results.** It was found that the higher the level of acceptance of the disease, the significantly higher the quality of life in the physical ($\rho=0.594$), psychological ($\rho=0.609$), environmental ($\rho=0.643$) and social ($\rho=0.366$) domains. It was found that people whose level of acceptance of the disease was higher simultaneously had better health status ($\rho=-0.302$). This relationship was seen in all aspects of health status, including experiencing pain ($p=0.0001$), and with the exception of eating and doing activities ($p>0.05$). **Conclusions.** It was found that the higher the level of acceptance of the disease, the significantly higher the quality of life in the physical, psychological, environmental and social domains. It was found that people whose level of acceptance of illness was higher also had better health. This relationship was seen in all aspects of health, including pain, and with the exception of eating and performing activities. **Keywords:** acceptance of illness, quality of life, health state. *UDC:* 30, 37. *Type:* Research report.

AKCEPTACJA CHOROBY I JEJ ZWIĄZEK Z JAKOŚCIĄ ŻYCIA. Wprowadzenie. Endoprotezoplastyka stawów biodrowych i kolanowych niewątpliwie ma na celu podniesienie jakości życia i jego komfortu. Decyzję o jej zastosowaniu podejmuje się w sytuacji, gdy wcześniej stosowane metody leczenia nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Pacjenci, którzy zdecydują się poddać zabiegowi endoprotezoplastyki mają szansę podnieść komfort swojego życia, usamodzielnic się, wrócić do normalnego funkcjonowania w społeczeństwie. **Cel pracy.** Celem pracy była ocena jakości życia i akceptacji choroby pacjentów po endoprotezoplastyce stawów biodrowych i kolanowych. **Materiał i Metody.** Badaniem objęto 80 pacjentów oddziału Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej oraz Oddziału Rehabilitacji w Samodzielnym Publicznym Zespole Opieki Zdrowotnej w Brzesku. Metodę stanowił sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem techniki ankietowej. Narzędziem badawcze stanowiły: autorski kwestionariusz oraz Skala Akceptacji Choroby - AIS w adaptacji Z. Juczyńskiego i Skala oceny jakości życia WHOQOL-BREF w polskiej adaptacji Krystyny Jaracz oraz Kwestionariusz Stanu Zdrowia HAQ. We wszystkich testach przyjęto poziom istotności $p<0,05$. Obliczenia przeprowadzono programem SPSS 25. **Wyniki.** Stwierdzono, że im wyższy poziom akceptacji choroby, tym istotnie wyższa jakość życia w dziedzinie fizycznej ($\rho=0,594$), psychologicznej ($\rho=0,609$), środowiskowej ($\rho=0,643$) oraz socjalnej ($\rho=0,366$). Stwierdzono, że osoby, których poziom akceptacji choroby był wyższy posiadały jednocześnie lepszy stan zdrowia ($\rho=-0,302$). Relacja ta zauważalna była we wszystkich aspektach stanu zdrowia, włącznie z odczuwaniem dolegliwości bólowych ($p=0,0001$), a z wyjątkiem jedzenia i wykonywania czynności ($p>0,05$). **Wnioski.** Stwierdzono, że im wyższy poziom akceptacji choroby, tym istotnie wyższa jakość życia w dziedzinie fizycznej, psychologicznej, środowi-

skowej oraz socjalnej. Stwierdzono, że osoby, których poziom akceptacji choroby był wyższy posiadały jednocześnie lepszy stan zdrowia. Relacja ta zauważalna była we wszystkich aspektach stanu zdrowia, włącznie z odczuwaniem dolegliwości bólowych, a z wyjątkiem jedzenia i wykonywania czynności. *Słowa kluczowe:* akceptacja choroby, jakość życia, stan zdrowia. UKD: 30,37. *Typ komunikatu:* raport z badań.

Bożena ZAWADZKA ¹, habilitated doctor, professor; **Bożena KOWALCZYK** ², PhD; **Bogumiła LUBIŃSKA-ŻĄDŁO** ³, PhD

¹ *Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach (Poland);* ² *Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu, ul. Kokoszków 71, 34-nowy Targ (Poland);* ³ *Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu ul Staszica 1, 33-300 Nowy Sącz (Poland); e-mail: bozena.zawadzka@ujk.edu.pl*

HEALTH AND HEALTH BEHAVIOURS AT 14-18 YEAR OLDS VERSUS FAMILY SUPPORT. The research, which has been conducted since 1980s, proves a relationship between social support and the state of health. Moreover, it allows predicting the state of health and the death rate in human population. For young people in adolescence, which is often referred to as a critical period in the process of human development, the two environments namely home and school as support environments are natural and impossible to replace by the media or computers, which is confirmed by the respondents themselves. Adolescents aged 14-18 try to be gradually more independent from parents. Social exclusion, which is currently becoming more and more frequent, along with a lack of family support often lead to self-destructive behaviours, including suicide among young people. The aim of the research is to identify a relationship between family support and, among others, risky health behaviours at adolescents. Material and method: the research examines 1662 young people aged 14-18 from both rural and urban areas. The method of diagnostic survey was employed. An international questionnaire on health behaviours was used as a tool. Conclusions: Support and strong family bonds will serve as a guard protecting adolescents from potentially pathogenic influence of the environment. Family environment, as the most important in one's life, crucially determines health behaviours and the state of health of children and adolescent youth. *Key words:* family support, health, health behaviours, adolescents.

ZDROWIE I ZACHOWANIA ZDROWOTNE 14-18-LETNIEJ MŁODZIEŻY A WSPARCIE PRORODZINNE.

Wsparcie społeczne jest pewnego rodzaju zasobem dla zdrowia wszystkich osób w rodzinie. Prowadzone badania od lat 80-tych poprzedniego stulecia dowodzą związek wsparcia społecznego ze stanem zdrowia, a nawet pozwalają na prognozowanie stanu zdrowia i umieralności w populacji ludzkiej. Dla młodzieży w okresie dorastania, zwanym często okresem krytycznym w rozwoju, te dwa środowiska: dom i szkoła, jako środowiska wsparcia, są niejako naturalne i nie jest możliwe zastąpienie ich przez media czy komputery, co potwierdzają sami badani. Młodzież w wieku 14-18 lat stara się z upływem czasu być coraz bardziej niezależna i zmniejszyć oddziaływanie rodziców na swoje funkcjonowanie w środowisku. Narastające współcześnie społeczne wyobcowanie i brak wsparcia społecznego w rodzinie często prowadzi u dorastającej młodzieży do zachowań auto-destrukcyjnych, łącznie z samobójstwami. Celem badań jest określenie związku między wsparciem w rodzinie a występowaniem m.in. zachowań antyzdrowotnych u dorastającej młodzieży. Materiał i metoda: badania obejmują grupę młodzieży (1662) w wieku 14-18 lat ze środowiska miejskiego i wiejskiego. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, a jako narzędzie wykorzystano międzynarodowy kwestionariusz zachowań zdrowotnych. Wnioski: wsparcie i silne więzi rodzinne będą buforem chroniącym młodego dorastającego człowieka przed potencjalnie patogennym wpływem środowiska. Środowisko rodzinne, jako najważniejsze w życiu każdego człowieka, w decydującym stopniu warunkuje zachowania zdrowotne oraz zdrowie dorastającej młodzieży. *Słowa kluczowe:* wsparcie w rodzinie, zdrowie, zachowania zdrowotne, młodzież.

Eugenijus G. VASILEVSKIS, Dr. of Philosophy

Universitas Studiorum Polona Vilnensis, Aguonų g. 22, LT-03212 Vilnius (Lithuania); eugenijus.vasilevskis@gmail.com

THE PROBLEM OF THE CONCEPT OF LONELINESS IN THE PHILOSOPHY OF THE FREEDOM TO CHOOSE PERSONAL FEELINGS BY SØREN KIERKEGAARD. (Review of an article by Paweł Fiktus from the University of Law in Wrocław, Poland, A few remarks on the image of a lonely man according to Søren Kierkegaard, published in the Rocznik SNPL, Vilnius, Lithuania, 2020, Vol. 20, pp. 273-284). The methodologically one-sided and not comprehensive approach to the state of human loneliness on the basis of Kierkegaard's first book, *Either-Or* (1843), led the author of the article to absolutize the negative system of feelings of a lonely person, which supposedly always humiliates the human person, but psychologically it only becomes stronger. I consider Kierkegaard to be the precursor of the object of human existence, in which the main method is to search in the subject - alternative, individual freedom and philosophical issues of feeling, as well as the creator

of Christian existentialism and a modernist of a new subjective Protestant theology. The Danish philosopher, writer and theologian, the first after Socrates, published an original existential analysis of the negative and positive meaning of the concept of personal anxiety, then considered an irrational and subjectivist object. J. Janet in *Psychostenia* (1902) examined the concept of anxiety as a negative mental disorder (deconcentration, imagination and loss of sense of reality). Kierkegaard undertook a preliminary study of personal concepts: loneliness, uniqueness and temporariness of an individual's life compared to their contact with eternity. He initiated the second stage in the development of contemporary philosophical anthropology - the philosophy of personal feelings. His alternative cognition of the subject and theological concepts shocked creative thought for many years - until the end of the 19th century - mainly the theoretical development of human philosophy as a science, as well as the modernization of theology (Catholic, Orthodox, Calvinist and Protestant). In the first half of the 20th century, the theoretical philosophy of the subject (the cognizing mind) adopted the ideological challenge of Kierkegaard's philosophical anthropology. It had a great ideological influence on the views of theoreticians of new directions of philosophy, as well as historians of philosophy - representatives of traditional and universalist philosophies (e.g. Aristotelianism, Platonism, Thomism, Hegelism, Marxism and others), who usually limited themselves to dividing philosophy in descriptive terms and "truthfully" to idealistic and materialistic directions. If, at the first stage of his creativity, the Danish philosopher presented the Christian faith from the point of view of the Hegelian methodology of a lonely Hegelian amateur observer and a professional mystic, who, with great physical and mental effort, convey to the faithful the theological issues of Scripture without calling, rationally propagate the basic ideas of the Gospel. The change of the negative methodology of "or" to the positive issues of "or", i.e. the subjectively and individually experienced, alternative feeling of the dialectic of the person and of the human personality, as well as the historical and theoretical problems of theology, stimulated Kierkegaard in his subsequent works (above all, with the beginning of the publication of *Philosophiske Smuler eller En Smule Philosophi*, 1846, published in Pol. 1988) to create a portrait of a lonely, but free and happy man.

ZAGADNIENIE POJĘCIA SAMOTNOŚCI W FILOZOFII WOLNOŚCI WYBORU UCZUĆ OSOBOWYCH SØRENA KIERKEGAARDA. (Recenzja artykułu Pawła Fiktusa z Wyższej Szkoły Prawa we Wrocławiu, Polska pt. Kilka uwag na temat obrazu człowieka samotnego według Sørensa Kierkegaarda opublikowana w Roczniku SNPL, Wilno, Litwa, 2020, T. 20, s. 273-284). Metodologicznie jednostronne i nie całościowe ujęcie stanu samotności człowieka na podstawie pierwszej książki Kierkegaarda *Albo-albo* (1843 r.) doprowadziło autora artykułu do absolutyzacji negatywnego systemu uczuć człowieka samotnego, które jakoby zawsze upokarzają osobę ludzką, ale psychologicznie on staje się tylko silniejszym. Uważam Kierkegaarda za prekursora przedmiotu egzystencji człowieka, w której główną metodą jest poszukiwanie w podmiocie - alternatywnej, indywidualnej wolności i filozoficznych zagadnień uczucia, jak również za twórcę egzystencjalizmu chrześcijańskiego i modernista nowej podmiotowej protestanckiej teologii. Duński filozof, pisarz i teolog, pierwszy po Sokratesie, opublikował oryginalną egzystencjonalną analizę negatywnego i pozytywnego znaczenia pojęcia lęku osobowego, uznawanego wówczas za przedmiot irracjonalny i subiektywistyczny. J. Janet w *Psychostenii* (1902 r.) zbadał pojęcie lęku jako negatywnego zaburzenia psychicznego (dekonzcentracja, imaginacja i utrata poczucia rzeczywistości). Kierkegaard podjął wstępne badania pojęć osobowych: samotności, wyjątkowości i tymczasowości życia jednostki w porównaniu z jej kontaktem z wiecznością. On zapoczątkował drugi etap rozwoju współczesnej antropologii filozoficznej - filozofię uczuć osobowych. Jego alternatywne poznanie podmiotu i teologiczne koncepcje zaszokowały myśl twórczą na długie lata - do końca XIX w. - głównie teoretyczny rozwój filozofii człowieka jako nauki, jak również modernizację teologii (katolickiej, prawosławnej, kalwińskiej i protestanckiej). W pierwszej połowie XX w. filozofia teoretyczna podmiotu (umysłu poznającego) przyjęła wyzwanie ideowe antropologii filozoficznej Kierkegaarda. Miała ona wielki wpływ ideowy jak na poglądy teoretyków nowych kierunków filozofii, tak i na historyków filozofii - przedstawiciele tradycyjnych i uniwersalistycznych filozofii (np.: arystotelizm, platonizm, tomizm, heglizm, marksizm i inne), którzy zazwyczaj ograniczali się dzieleniem filozofii opisowo i „prawdziwosciowo” na kierunki idealistyczne i materialistyczne. Jeżeli na pierwszym etapie twórczości duński filozof przedstawiał wiarę chrześcijańską z punktu widzenia Heglowskiej metodologii samotnego amatora heglowskiego obserwatora i mistyka profesjonalisty, którzy z wielkim wysiłkiem fizycznym i psychicznym przekazują wiernym zagadnienia teologiczne Pisma Świętego bez powołania, racjonalnie propagują podstawowe idee Ewangelii. Zmiana negatywnej metodologii „albo” na zagadnienia pozytywne „albo”, tzn. subiektywnie i indywidualnie przeżywanego, alternatywnego uczucia dialektyki osoby i osobowości ludzkiej, jak również historycznych i teoretycznych problemów teologii pobudziło Kierkegaarda w następnych pracach (przede wszystkim, z początkiem opublikowania *Okruchy filozoficzne. Chwila*, 1846, wyd. Pol. 1988) stworzyć portret samotnego, ale wolnego i uszczęśliwionego człowieka.

Agnieszka BUCZAK, dr hab.; **Izabella ŁUKASIK**, dr hab. prof. UMCS; **Anna WITEK**, dr
Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 20-004, ul. Narutowicza 12 (Poland);
email: abuczak@poczta.umcs.lublin.pl; izabella.lukasik@poczta.umcs.lublin.pl; anna.witek@poczta.umcs.lublin.pl

COPING WITH PAIN BY USING OVER-THE-COUNTER PAINKILLERS AND ACCEPTING THEIR USE.

Main thesis: It can be assumed that acceptance of the use of painkillers occurs gradually while practising the use of painkillers in the daily struggle with indisposition and pain. It has been observed that women carry all sorts of medications to relieve pain, such as menstrual pain. **Method:** A diagnostic survey was used. The study group consists of 252 young adults aged 17-26 years, including 183 women and 69 men. The study used, among others, the author's questionnaire on the use of painkillers (22 items), Beliefs about Pain Control Questionnaire (BPCQ) by Suzanna Skevington, adapted by Zygfryd Juczyński, and the author's Scale of Acceptance of Taking OTC Painkillers, with three subscales: 1) belief that it is not worth suffering from pain, a painkiller should be used; 2) awareness of the harmfulness of drugs, often used unjustifiably; 3) habitual use of drugs. Cronbach's alpha reliability coefficients for the whole scale are 0.684 (8 items), for subscale I $\alpha=0.700$ (2 items), for subscale II $\alpha=0.534$ (3 items), for subscale III $\alpha=0.593$ (3 items). **Research questions were posed:** Who is more likely to admit taking painkillers, women or men? What is the extent of painkiller use by the respondents? What beliefs do the respondents have about the use of painkillers by their relatives? What type of pain do respondents most frequently complain of? What types of OTC painkillers are most commonly taken by the respondents? To what extent does the frequency of use of painkillers determine the acceptance of not always justified use of OTC painkillers? Statistical tests of the SPSS - PS Imago PRO 6.0 program were used: frequencies, Kendall's tau-b correlations and cross-tabulations. **Findings:** 1. Women were much more likely than men to admit to using OTC painkillers. 2. Almost one in four respondents admitted that they take painkillers several times a month or more often. 3. More than a third of respondents state that their relatives mostly use painkillers several times a month or more often. 4. The most frequently relieved pain by reaching for painkillers is headache (72.6% of respondents), abdominal pain (56.0% of respondents), migraine pain (21.8% of respondents). 5. The most commonly used painkillers are: Paracetamol (46.8% of respondents), Ibuprofen (62.7% of respondents), anti-influenza drugs with pseudoephedrine (52.8% of respondents). 6. The frequency of use of painkillers correlates with acceptance of the use of OTC painkillers. **Conclusions:** 1. Pay more attention to the need to build awareness of the harms of the often unjustified use of OTC painkillers. 2. As part of health education, introduce, especially to girls, different strategies for dealing with pain, e.g. through relaxation, well-chosen physical exercises, massage or the use of herbs. *ASJC codes:* 3304 Education; 3306 Health (social sciences). *Report type:* research report.

RADZENIE SOBIE Z BÓLEM POPRZEZ SIĘGANIE PO ŚRODKI PRZECIWBÓLOWE DOSTĘPNE BEZ RECEPTY A AKCEPTOWANIE ICH ZAŻYWANIA. Główna teza: Można przypuszczać, że akceptowanie zażywania środków przeciwbólowych następuje stopniowo w trakcie praktykowania sięgania po środki przeciwbólowe w codziennej walce z niedyspozycjami i bólem. Z obserwacji wynika, że kobiety noszą przy sobie różnego rodzaju medykamenty uśmierzające ból, chociażby menstruacyjny. **Metoda:** Posłużono się sondażem diagnostycznym. Grupę badanych stanowi 252 młodych dorosłych w wieku 17-26 lat, w tym 183 kobiety i 69 mężczyzn. W badaniach wykorzystano między innymi kwestionariusz autorski, dotyczący stosowania środków przeciwbólowych (22 itemy), Kwestionariusza Przekonań na Temat Kontroli Bólu BPCQ Suzanny Skevington w adaptacji Zygfryda Juczyńskiego oraz autorską Skalę akceptacji zażywania środków przeciwbólowych z grupy OTC, z trzema podskalami: 1) przekonanie, że nie warto cierpieć z powodu bólu, należy zastosować środek przeciwbólowy; 2) świadomość szkodliwości leków, często stosowanych w sposób nieuzasadniony; 3) nawykowe stosowanie leków. Współczynniki rzetelności Alfa Cronbacha dla całej skali wynosi 0,684 (8 pozycji), dla I podskali $\alpha=0,700$ (2 pozycje), dla II podskali $\alpha=0,534$ (3 pozycje), dla III podskali $\alpha=0,593$ (3 pozycje). **Postawiono pytania badawcze:** Kto częściej deklaruje zażywanie środków przeciwbólowych, kobiety czy mężczyźni? Jaka jest skala zażywania środków przeciwbólowych przez badanych? Jakie przekonanie prezentują badani, co do zażywania środków przeciwbólowych przez ich bliskich? Na jaki rodzaj bólu uskarżają się najczęściej badani? Jakiego rodzaju środki przeciwbólowe dostępne bez recepty są najczęściej zażywane przez badanych? Na ile częstość sięgania po leki przeciwbólowe determinuje akceptowanie nie zawsze uzasadnionego zażywania środków przeciwbólowych z grupy OTC? Wykorzystano testy statystyczne programu SPSS - PS Imago PRO 6.0: częstości, korelacje tau-b-Kendalla oraz tabele krzyżowe. **Wyniki:** 1. Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni deklarowały sięganie po środki przeciwbólowe z grupy OTC. 2. Niemal co czwarta badana osoba wskazywała, że zażywa środki przeciwbólowe kilka razy w miesiącu lub częściej. 3. Ponad 1/3 badanych stwierdza, że ich bliscy w większości korzystają ze środków przeciwbólowych kilka razy w miesiącu lub częściej. 4. Najczęściej uśmierzonym bólem poprzez sięganie po środki przeciwbólowe jest ból głowy (72,6% badanych), ból brzucha (56,0% badanych), bóle migrenowe (21,8% badanych). 5. Najczęściej używanymi środkami przeciwbólowymi są: Paracetamol lub APAP

(46,8% badanych), Ibuprom, Ibuprofen lub Ibum (62,7% badanych), Gripex, Coldrex, Thereflu, Febrisan (52,8% badanych). 6. Częstość sięgania po środki przeciwbólowe koreluje z akceptowaniem zażywania środków przeciwbólowych z grupy OTC. **Wnioski:** 1. Zwrócić większą uwagę na konieczność budowania świadomości szkolności często nieuzasadnionego stosowania środków przeciwbólowych dostępnych bez recepty. 2. W ramach edukacji zdrowotnej przedstawiać, zwłaszcza dziewczętom, różne strategie radzenia sobie z bólem, np. poprzez relaksację, odpowiednio dobrane ćwiczenia fizyczne, masaż czy stosowanie ziół. *Właściwe dyscypliny (ASJC):* 3304 Edukacja; 3306 Zdrowie (nauki społeczne). *Typ komunikatu:* raport z badań.

Natalia SOSNOWSKA, Dr Med. Sci., Artistic director of the *Gabriel Jan Mincewicz Representative Polish Song and Dance Ensemble "Wileńszczyzna" (Lithuania)*; e-mail: nastos@mail.com

THE GABRIEL JAN MINCEWICZ REPRESENTATIVE POLISH FOLK SONG AND DANCE ENSEMBLE "WILEŃSZCZYŻNA". "Wileńszczyzna" – The Representative Polish Folk Song and Dance Ensemble of Vilnius region in Lithuania was founded by Maestro Gabriel Jan Mincewicz in 1980, who was its artistic director and conductor for over 35 years. The first performance of the ensemble took place in May 1981. Jan Mincewicz and other group members collected a lot of Vilnius region Polish folklore pieces, that later were used as a background for the repertoire performed by the ensemble. The Maestro composed his own songs as well. "Wileńszczyzna" not only performs separate folk songs of the Vilnius region, but also integrates them into various thematic programs – mini-plays, that show the customs and traditions of the Vilnius region, e.g. weddings, St. John's night feast, fairs, evenings: "Wesele Wileńskie", "Kaziuki", "Noc Świętojańska na Wileńszczyźnie", "Kiermasz Wileński", "Wieczorynka w Skrobuciskach". The Ensemble also has a performance of historical-patriotic songs "Raduje się serce". The Ensemble boasts a great stage experience of dancing and singing in numerous scenes around the world – in Italy, Great Britain, Belgium, Germany, France, Spain, Brazil, Uruguay, Argentina and the Vatican City, where performed a song specially written for St. Pope John Paul II. The Ensemble has twice toured the United States and twice Australia. "Wileńszczyzna" has given numerous concerts in neighboring Poland. The Ensemble choir also regularly performs classical religious music. The members of the Ensemble are Polish youth – schoolchildren, students and workers from Vilnius and Vilnius region. Gabriel Jan Mincewicz initiated the Polish culture festival "Kwiaty Polskie", which the press called the largest Polish cultural event outside Poland. It has been annually celebrated and attended by numerous ensembles from different countries of the world, even from far Australia. The Ensemble and its founder Gabriel Jan Mincewicz – composer, poet, catechist, teacher, master of theology, PhD in human sciences, public figure and politician – were honored many times with medals and awards by the governments of Poland and Lithuania for the promotion of Polish culture of Lithuania. After the sudden death of the Maestro on 7th December 2016, Natalia Sosnowska took over as artistic director. She graduated conducting at the J. Tallat-Kelpša Conservatoire and the vocal and vocal pedagogy at the Lithuanian Academy of Music and Theater, and was for a long time soloist and vocal consultant of the Ensemble. It should be noted that PhD Natalia Sosnowska is a practicing physician. The dancers group was initially led by Danuta Mieczkowska, later Leonarda Klukowska, a young dancer who graduated the State Conservatoire's Klaipėda faculty took over as choreographer and leads the dancers group till now. Natalia Kowalowa assists her in choreography and rehearsals. In 2021 the Ensemble was named after his founder and director Gabriel Jan Mincewicz. The Gabriel Jan Mincewicz Representative Polish Song and Dance Ensemble "Wileńszczyzna" members and its leaders continue the best traditions of fostering and performing Polish folklore of the Vilnius region, bringing joy to listeners and viewers worldwide. The ensemble expresses its gratitude to all supporters and sponsors, who empower it to perform for the public original Polish cultural heritage programs with authentic national costumes.